

“NUNE’E MARIA DEHAN”

Aprezentasaun bíblika Maria nian ba ha’u, husi rai-xina, iha buat ruma hanesan pintura iha hena seda nian ne’ebé iha karakterístika típika sira-ne’e: trasu pinsél nian utoan de’it, espasu mutin maka barak, kór mihis, ninin la taka tomak, sujeitu simples no lahó pretensaun, atmosfera monok lulik nian. Trasu pinsél utoan ne’e monu ho armonia iha fatin loos no komunika enerjia; grasas ba ne’e espasu mamuk sai nakonu ho signifikadu. Ninia tatomak sai konvite ida atu tranxende, atu haksoit to’o ba infinitu, atu hafuhu mistériu, atu halo esperiénsia kona-ba kaketak, atu buras iha fafurak. Lia-foun kona-ba Maria ne’ebé evanjelista sira hato’o, loos duni, utoan de’it, maibé kór utoan ne’ebé marka nia, hamutuk ho espasu mutin ne’ebé hale’u forma tatomak ida iha armonia, dinámiku no furak. Iha sékulu 20 nia laran maka Kreda kontempla fafurak ne’e maibé kontinua deskobre signifikadu foun, naroman foun no kbiit foun ba ninia dalan rasik. S. Bernardo hateten: *“De Maria numquam satis”* (kona-ba Maria nunka sufisiente). Kontemplasaun pasajen utoan sira Evanjellu nian kona-ba Maria nunka to’o rohan.

Iha Evanjellu tomak fraze neen de’it

Se bele sukat relatu evanjéliku sira kona-ba Maria, liután ninia liafuan sira. Maria ko’alia dala neen de’it iha Evanjellu sira: dala rua ba anju iha anunsiasaun (Lk 1,34.38), dala ida iha enkontru ho Izabél, bainhira nia ho ksolok hananu Magnifikat (Lk 1,46-55), dala ida ba Jezús ho tinan sanulu-resin-rua ne’ebé hetan filafali iha uma-orasaun iha Jeruzalém (Lk 2,48), dala rua iha kazamentu iha Kaná dirije ba Jezús (Jo 2,3) no hafoin ba servente sira (2,5). Maria nia fraze neen ne’e hotu loke ho introdusaun badak: “Nune’e Maria dehan” eh “nia inan dehan”. Maria nia “ko’alia” haktuir iha liafuan badak, simples, maibé transparente, densu, habiit iha silénsiu, suli husi nia moris nia profundidade, hatais ho kontemplasaun sóbria, tama borus hanesan Maromak nia liafuan ne’ebé kro’at hanesan surik. Iha anunsiasaun, hatán ba mensajen surprendente anju nian, Maria nia liafuan la fakar sai ho modu instantáneu. Ninia reasaun dahuluk mak konfuzau, típiku ida nian ne’ebé hatene katak nia hasoru hela buat ruma aas liu

nia ho novidade foun la hein nian no la konsege komprende kedas ninia signifikadu. Ida-ne’e mak atitude haraik an no reflesaun nian, husi ida-ne’ebé konxiente kona-ba ninia kaki’ik no hakbesik ba mistériu ho ta’uk no respetu, neon-moris atu komprende ninia signifikadu. Maria husu naroman: “Ne’e sei sai oinsá loos? Ha’u la hola mane”, no manifesta dilema iha ninia hakaran atu fó konsentimentu, maibé la hatene oinsá. Nia husu Maromak sá mak nia tenke halo atu bele obedese. Bainhira anju revela tiha ba nia oinsá nia sai protagonista, fatin no testemuñu ba “buat kmanek” nian, Maria aseita ho disponibilidade tomak hodi hakat husi lia-husun ba konsentimentu: “Ne’e sá, Na’i nia atan-oan mak ne’e. Halo tuir ita liafuan bá!”.

Iha Ain Karim, iha ninia enkontru ho Izabél Maria nia “ko’alia” mak esplozaun poética ida ksolok nian, emosaun no gratidaun nian. Poezia mak forma komunikasaun nian ida ne’ebé nakonu, densa no furak. Nia mak linguajen ne’ebé unifika no armoniza profundidade tomak ema nian no lori to’o ba iha infinitu. Nia mak linguajen inosénsia nian, maravilla nian, domin nian, gratidaun nian, esplozaun moris nian. Maria ho “Maromak ne’ebé subar an iha nia ho forma ida foun nune’e no surprendente, labele la sente mistériu ne’ebé hakohak nia no hakonu nia ho ksolok. Ninia liafuan sira suli husi fuan hanesan salmista

hateten: “Ha’u-nia fuan nakonu ho liafuan furak, ha’u hananu ba ha’u-nia liurai ha’u-nia dadolin. Ha’u-nia nanál hanesan kaneta hakerek-na’in lais nian (Sal 44).

Liafuan simun nian

Silénsiu naruk ida liga epizódium Ain Karim nian ho ida vizita ba Jeruzalém ho Jezús tinan sanulu-resin-rua. Viajen ba sidade santa marka etapa ida Jezús ninia baboot; antisipasaun ida ba viajen seluk ba Jeruzalém ne’ebé taka ho ninia Páskua maibé tempu hanesan marka mós nia inan nia baboot. Hetan tiha Jezús iha uma-orasaun liu tiha loron tolu, Maria husu ba nia: “Ha’u oan, tansá Ó halo nune’e mai ami? Ó-nia aman no ha’u neon susar tebtebes hodi buka Ó”. Iha Maria ninia “tansá” ita hetan sínteze “tansá” basuk humanidade nian kona-ba mistériu krús nian no, iha ninia neon-susar, laran-kraik ita haree ema barak ne’ebé tenta buka Maromak ho susar. Maria mós sai boot iha sasimuk Jezús ninia identidade – oan ne’e la’ós de’it nia oan – no buras iha konxiénsia katak Maromak nafatin misteriozu no ema tenke kontinua nafatin “buka Nia”.

Iha Kaná, Maria hala’o papél mediadora nian. Liafuan rua ne’ebé Maria temi: “Sira-nia tua hotu ona” no “Imi halo tuir buat ne’ebé nia haruka”, salienta dimensaun ida-ne’e. Maria lee ho kle’an istória umana, identifika problema sira ne’ebé naksumik hela, halibur halerik sira ne’ebé seida’uk verbaliza, haree taterus ne’ebé ladauk iha naran. Nia deskobre kakesik fundamentál iha konfuzaun laran no apresenta ba ninia Oan, ida mesak ne’ebé bele kore. No tempu hanesan nia prepara servente sira atu simu Maromak nia tulun ho indikasaun segura. “Imi halo buat ne’ebé nia haruka” mak, entre fraze sira ne’ebé Maria ko’alia, ida-ne’e de’it mak dirije ba ema sira. Ne’e mak liafuan ikus Evanjellu registra, kuaze hanesan “testamentu espirtuál” ida. Hotu tiha ida-ne’e Maria la ko’alia tan ona: nia hateten sai tiha ona buat ne’ebé esensiál.

(Maria Ko Ha Fong)